Цуг орн-нутгудын пролетармуд, негдцхэтн!

ХАЛЬМГ ҮНН

1920 җил әкләҗ һарсмн

Хальмг ССР-ин Деед Советин, Министрмүдин Советин болн РСФСР-ин Компартин Хальмг республиканск комитетин орган

№ 216. (11229). Мөрн җил 1990. Үкр сарин 17. Бембә өдр. ҮННЬ 5 деншг.

●Барт бичгдлһн—91

Би «Хальмг үнн» умшдув

МАНҖИН Аркадий, композитор, «Калмыкия» рок-багин һардач

— Төрски келәр һардг газетән биди, хальмгуд, эс умшхла, кен энүг умшхмб? — гиҗ би баһчудас сурһар седләв. Биди, эндрк үй, мана хальмг улсна культурин, кәгҗмин, уран үгин зөөриг хадһлх зөвтәвиди. Тер төләд әврә келән медх, әврә авъясан күндлх кергтә.

Хальмг улсин кезәңк дуби хадһлҗ, олнд медүллһнд «Хальмг үнн» ик дөңгән күргҗәнә, гиҗ тоолҗанав. Эн көдлмшиг бас чиги ясрулх кергтә. Юнгад гихлә мана өвкнрин дуулҗ йовсн дуд, бииҗ йовсн би медг көгшдүд өдр ирвәс цөөкрәд бәәнәлм.

Газетин халхст баһчудт нерәдсн материалмуд улм әлвгәр барлх кергтә. Тер цагт баһ наста умшачнрин то икдәд бәәх гиҗ иткҗәнәв. Мана баһчуд әврә келәрн, төрски тууҗарн, культурарн соньмсхла гиһәд, эн төрмүдәр газетин халхст номтрин, кезәнк авъясмуд сәәнәр медг көгшдүдин бичсн статьяс барлхла сән болх.

В. Морозовин цоксн зург.

Советск Социалистическ Республикудин Союзин Президентин Зәрлг

Үр Е. А. Буджаловиг Күндллһнә орденәр ачлхин тускар

Советск литературин делгрлтд болн терүг пропагандллһнд ач-тус күргсн төләднь Хальмг ССР-ин бичәчнрин Ниицәнә «Теегин герл» («Свет в степи») журналын ах редактор Буджалов Егор Андреевичиг Күндллһнә орденәр ачлхмн.

Советск Социалистическ Республикудин Союзин Президент М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль.
1990 җилин үкр сарин 15.

РСФСР-ин Деед Советин сессь деер

РСФСР-ин Деед Советин сессьд хәләгдх төрмүдт депутатнр үкр сарин 15-д ик хуврлтс орулв. Хәләгдх болҗ темдглгдсн хойр Закана проектас — государственн пенсин болн улсин депутатын статусин туск — зуг хойрдгч проектар күүндвр кехмн гиҗ цуглрсн әмтн РСФСР-ин Деед Советин Ахлачин дарук Б. М. Исаев һардсн палатмудын хамцу сууӊ деер некв. Асхарнь хааһата суур кех болв.

«Хот-хоолар теткллһн нам дәәнә җилмүдт чигн иим нәрн биш билә» гиҗ үг келсн әмтн темдглв. Тиигчкәд күцәсн көдлмшин тускар Әрәсән правительствин гешүд долан хонг болһн зәңглтхә гиҗ урднь батлҗ авсн шиидвр күцәгдҗәхш, РСФСР-т государственн пенсин туск закана проект ода чигн күцц белдгдәд уга.

Республикд тогтсн политическ болн экономическ бәәдлиг шинҗллһнд нерәдкәр бәәх суурт Б. Н. Ельцин иртхә гиҗ кесг депутатнр неквр тәвв. Цөөкн част ик доклад белдхд йир күнд гиҗ Б. М. Исаев саглулв, болв тер бийнь правительств парламентд зәңглх арһ олх.

Энүнәс нань союзн талдан республикудлә экономическ зөвшәлмүд батлҗ авлһар республикин Министрмүдин Советин күцәсн көдлмшин туск зәңгллһ депутатнр соңсхар шиидв. Үкр сарин 14 асхн ора батлҗ авсн «РСФСР-ин һазрт үнин политиклә залһлдата бачм керг-үүлдврмүдин туск» Әрәсән Деед Советин тогтаврин күцәлһнә төлә ямаран көдлмш кегдҗәхин тускар правительств И. С. Силаевиң чирәд келҗ өгх зөвтә.

Үкр сарин 16-д союзн болн Әрәсән хойр парламентин хамцу суур кехәр бәәнә. РСФСР-ин улсин депутатнр үүлдлһн кергтә гисн некврәр эн селвгиг уллв.

РСФСР-ин улсин депутатын статусин туск Закана проект батлҗ авгдв. Закан үүлдврт орулхин тускар ирлцңгү тогтавр батлгдв.

(ТАСС).

ЙӨРӘЛИН ҮГ

РСФСР-ин Компартин Хальмг республиканск комитет республикин агропромышленн комплексин цуг күч-көлсчнриг селәнә эдл-ахун болн эд-бод кедг промышленностин Өдрлә үни седкләсн йөрәҗәнә. Республикин улсин эдл-ахун һоллгч халхиг делгрүллһнд үни седкләсн күцәмҗтә көдлмш дурдҗанавиди.

Селәнә эдл-ахун күч-көлсчнр эврәннь байрин өдрән нертәһәр тосҗана. Эн җил 888 миңһн тонн бууда хурагдв, гектар болһнас дундлад 22,7 центнер бууда цокҗ авгдв. 54,2 миңһн тонн малын болн шовуна махн, 37436 миңһн то өндгн һарһгдсмн, 41,5 миңһн тонн үсн саагдсмн.

Хот-хоолын программ күцәлһәр, рынкиг хот-хоолар теткләһәр фермсин күч-көлсчнрин өмн даавртан төр тәвгдҗәнә. Эн кемд күн экономикд һоллгч орм эзлҗәх йоста эзн болх зөвтә. Сәәнәр көдлҗ, әмтнд керглгддг продукц кеҗ һарһҗ чаддг улст, коллективст рынкд орлһн — җирһлин кемҗәг өөдлүллһнә, эврәннь арһ-чидлән бәәдл-җирһлд тохралһна хаалһ болҗана.

ҮНТӘ ҮҮРМҮД, БАЙРИН ӨДРЛӘТН ЙӨРӘҖӘНӘВИДН!

Эндрк тойгт умшитн:

- △ УМШАЧНРИН СУРВРАР — 3-ч халх
- △ СОЦИАЛЬН ТӨРМҮД — 4-ч халх
- △ УЛСИН БИЛГТНР — 5-ч халх
- △ ХАЛЬМГ КЕЛ ДАСТН — 7-ч халх
- △ ТОД ҮЗГӘН ДАСЫЙ! — 8-ч халх

Дарани суур болв

Хальмг кел делгрүллһәр бәәдг правительственн комиссин дарани суур өцклдүр болв. Хальмг республикд хальмг кел болн энүнә медл һазрт бәәдг талдан келиг делгрүллһнә государственн программин проект комиссин члендт өггдв. Терүнәс иштә государственн программ батлгдҗ авгдхмн.

Комиссин сууриг Хальмг ССР-ин Министрмүдин Советин Ахлачин дарук В. З. Эрдни-Гаряев һардв.

Мана корр.

Күндллһнә байр кегдв

Үкр сарин 14-д СССР-ин АН-ә олна науксин Хальмг институтын герт И. В. Борисенкод Советск Союзин Герой Делгә Эрднин нертә таңһчин комсомолын мөрә өггдснә учрар байр кегдв. Байриг институтын директор П. Ц. Биткеев ахр нүр үгәр экләд, хамдан көдлҗәх номтнрин нерн деерәс лауреатыг бүләнәр йөрәв.

Дарунь таңһчин комсомолын комитетин секләтр Г. Э. Санджарыковд үг өггдв. Иван Васильевич Борисенко Хальмг улсин тууҗиг болн культурин кесг дурсхлмудыг шинҗллһнд шунмһаһар орлцад, олнд тархаллһна туст ик көдлмш кесн төләднь, баһчудыг интернациональн кевәр сурһмҗллһнд ик тәвцән орулсн төләднь таңһчин комсомолын лауреатын нерн энүнд зүүлһгдв, гиж келәд, ачлврань бәрүләд. Хальмгин баһчудын нерн деерәс халунар йөрәв. Тууҗин болн культурин бумбсиг харлһна Цугәрәсән обществин хальмг әңгин ахлач В. Б. Убушаев бас лауреатыг йөрәв. Хальмгин хуучн бумбсиг харлһнд, болн тууҗиг тархалһнд ик көдлмш кесн төләднь ханлтан өргв, обществин нерн деерәс шин күцәмҗс дурдв.

Ингҗ күндллһнә байр кеҗ лауреатын мөрә өгсндн, И. В. Борисенко цугтаднь ханҗ байрлв. Цаараднь чигн хәәврән, шинҗллһнә, көдлмшән седклән өгч кехүв, гиҗ номт иткүлҗ келв. Авсн мөрән мөңгиг Хоцуда хурлыг яслһна кергт илгәҗәнәв гиҗ зәңглв.

Мана корр.

Бурятьд «Җаңһрин» өөн темдглгдв

Хальмг улсин баатрлгч эпос «Җаңһрин» 550 җилин өөн ах-дү Бурятьд темдглгдв. Үкр сарин 3-с авн 6 күртл Бурятск ССР-т Хальмгин делегац тер байрт орлцҗ гиичлв. Делегацин хаьнд Хальмг ССР-ин Деед Советин эрдм-сурһуляр, номар болн сойл делгрүллһәр бәәх даңгин үүлдг комиссин ахлач А. Кокуева, республикин сойлын министр В. Салдусов, композитор П. Чонкушов, республикин ачта артистнр Б. Очиров, А. Цебеков, зурач В. Яшкулов гиичлв. Бурятин күч-көлсчнрт эврәннь соньн программан ду-биилһн Хальмг государственн «Бамб цецг» ансамбль үзүлв. Хулһн сарин чилгч күртл энд бәәҗ республикин бәәрн һазрин күч-көлсчнрт концертан эн үзүлхмн.

Хальмгин делегац Иволгинск дацанур одҗ таньлдв, тер мет республикин кесг соньн һазрмудар йовв. Тер өдрмүдт оперин болн балетин Бурятск государственн академическ театрин сцен деер «Җаңһр» опера-балетин премьер болв. Бурятск драматическ театр болхла «Шамбала, где ты?» гидг наад үзүлв.

Хальмг ССР-ин делегацла Бурятск ССР-ин Деед Советин Президиумд, Министрмүдин Советд, партин рескомд харһлцан болв.

Мана корр.

Таңһчин комсомолын пленум

Үкр сарин 16-д партин Хальмг Рескомин комитетин олна-политическ цутхлнд таңһчин комсомолын дарани IV пленум болв. Энүн деер бүрдәмҗин төрмүд хәләгдв, ирлцңгү шиидврмүд батлгдв.

Эн өдрәс авн таңһчин комсомол РСФСР-ин Хальмг республиканск ЛКСМ гиҗ нерәдгдх. Приозерн района комсомольск организацин нерн ирлцңгү Кетченеровск гиж сольгдв.

Дарунь РСФСР-ин Хальмг рескомин ЛКСМ-ин кех көдлмшин, структурин болн көдлх әмтнә то диглгдв.

«Комсомолец Калмыкии» гидг газетиг «Молодежь Калмыкии» гиж нерәдхмн гисн төрәр удан метклдән болв. Иккнь газетин нерән сольлһнд зөвән өгсн уга.

Әрәсән ВЛКСМ-ин ЦК-н гешүнд комсомолын Октябрьск райкомин негдгч секләтр П. Оконов суңһгдв.

Мана корр.

Газетин 70 җилин өөнд

Мана архивд бәәсн зург

Хальмгуд Сиврәс хәрү төрскн теегүрн шиңкән нүүҗ ирсн цаг. Тиигхд мана «Хальмг үнн» газет арвн һурвн җилин заврин хөөн шинәс эклҗ барлгдла. Тегәд түрүн тойгудын негнднь эн зург барлгдҗ һарла.

Мана хальмг улсин туурсн үрн Ока Иванович Городовиков Элстүр ирсн цагла эн зургиг цокҗ авсмн. Нер һарсн баатрла хамдан Социалистическ Күч-көлснә Герой, Яшалтинск района Ленинә нертә колхозин үкрч Я. А. Омельченко болн тиигхд баһ наста шүлгч Инҗин Лиҗ зурган цокулҗ. Тер хол цагиг архивас авгдсн эн хуучн зург тодлулна.

Мана газетин 70 җилин өөнд нерәдәд бидн цааранднь чигн архивд хадһлгдсн зургуд барлх санатавидн. Таднд, күндтә умшачнр, хуучн цагин соньн зургуд бәәхлә, бас редакцур илгәтн.

Р. Астахован цокен зург.

Хальмг үннд барлгдсна мөрәр

«Амрлһна паркд эзн уга»

Иим нерәдлһтә шалһгч статья мана газетин 184-ч тойгт барлгдла. Энүнә Садовск селәнә Советин ахлач В. Матвеев хәрү өгчәнә:

— Статьяд темдглгдсн цуг дуту-дунвс мел чик гиҗ тоолҗанав. Җил болһн Садовск селәнә Совет селәг кееҗүллһнә, ясруллһна төлә МПОКХ-н көрңгд мөнг оруҗ өгнә. Эн җилд паркд әмтн сууһад амрдг скамейкс ясгдв, сөөд шатдг панрмуд өлгдв.

Сүл цаг күртл паркд манач уга биләә, тегәд чигн эн саамд ямаран чигн диг-дарана тускар келҗ болшго бәәсмн. Болв худһн сарас авн энд манач көдлдг болв.

Хаврин-зуна цагас авн намрин киитн күртл долан хонгин хойр өдрт паркд бииһин площадк көдлнә.

Зуг ода күртл тир секлһнә, эүнә үүллһнә төр хаһлгдад уга. Энүг ДОСААФ болн анһучллһна ниицән хаһлх зөвтә бәәсмн. Зуг эн организацсин бәәрн һардачнрин келлһәр, эн төр «деер», республикд хаһлгдҗ чадх болна.

ЧСФР. Вуйнч седклин дөң күрглһн —җирһлд? Терүнә тускар мадн кезә саңдг болхвидн. Сохр күүнд хаалһ давҗ һархднь, олна көлгн-күчн деер йовхднь та дөңгән күргвт? Сохр әмтнд тедн нарт делкәһәс холдҗ одсарн бичә зовлң кетхә гиһәд ю кедвт?

Сохр әмтнә төлә шишлң школмуд бәәхнь, лавта. Эднд тенд олн дунд болн җирһлд орман олҗ авхднь дөңгән күргнә. Болв теднә җирһлд ямаран сольвр орулхла сән болх? Теднд сәәхн тоотла харһхднь ямаран арһ өгхмб?

Олахн Праган баһ наста зурачнр сохр әмтнә төлә художественн һәәхүл бүрдәв. Һәәхүл сохр әмтнд бәәтхә эрүл-менд әмтнд чигн таасгдв.

ЗУРГТ: сохр әмтн һәәхүлин экспонатмудла таньлдҗана.

ЧТК—ТАСС-ин зург.

●Пришельцы из иных миров или наши соседи?

НЕ СПИТЕ В ЧАС БЫКА

Страницы газет и журналов пестрят невероятными сообщениями о летающих тарелках, авариях НЛО, подобранных инопланетянах и даже детях, рожденных от пришельцев...

Где здесь правда, где вымысел?

За ответом на вопросы, связанные с аномальными явлениями, наш корреспондент обратился к директору «Союзуфоцентра» Владимиру Ажаже:

— Владимир Георгиевич, вас, наверное, удивит мой вопрос, но среди знакомых я встречал многих, которые всерьез говорили: «Господи, хоть бы меня забрали на какую-нибудь планету. Остаток лет пожил бы как человек...».

— Ну это от неустроенности нашей жизни. Она заставляет человека не думая, очертя голову бежать куда угодно. Но это совершенно неосведомленное мнение, что где-то существует прибежище так называемых инопланетян.

— То есть нельзя с уверенностью сказать, что они есть?

— Совершенно верно. Пока еще земляне на свои сигналы, посылаемые в космос, ответа не получили. Пока что вокруг нас роем летают НЛО. Но ставить знак равенства между инопланетянами и НЛО неразумно сегодня. Потому что никто не видел, как они стартуют с другого небесного тела. Все это происходит в околоземном пространстве. А наблюдают НЛО как явление с того момента, как люди научились фиксировать информацию. Все это есть в наскальных рисунках, мифологиях, религиях и т. д. И первая «летающая тарелка» изображена 16 тысяч лет тому назад.

— Получается, как люди тогда не знали, что это такое, так и теперь мы не знаем?

— И сегодня не знаем. Мы только можем сказать, что это реальность. Что эта субстанция демонстрирует разумность и недоступную для нас технологию. Но откуда она: из центра Земли, из тамбовского леса, из Бермудского треугольника? Этого мы не знаем. И что самое интересное, она гуманна. Дай нам такое преимущество, мы бы уже давно покорили все народы или свели бы их на нет. Но этого не происходит. Это разумный сосед.

— Значит, пока мы не знаем, прилетают они из космоса или живут по соседству с нами?

— Совершенно верно. Но так как это еще недостаточно изучено, относиться к высказываниям по этому поводу нужно осторожно. В январе этого года ваша уважаемая газета поместила интервью с Мариной Попович, которая летом обещала откопать летающую тарелку в Прибалтике. Лежит она якобы на глубине 6 метров. При всем уважении к Марине Лаврентьевне не могу разделить ее оптимизма. Вот когда ей удастся откопать, тогда мы и узнаем, что там лежит: паровоз Стефенсона или прялка Дженни. Или летающая тарелка... А пока, извините, результата нет.

— А как вы относитесь к американскому бомбардировщику на Луне, спецохрану с замороженными инопланетянами?

— Девиз сегодняшней уфологии — «Ни слова на веру». При проверке выяснилось, что бомбардировщик ни по размерам, ни геометрически не вписывается в то место на Луне. И потом написано, что снимок этот сделан с советского спутника. Мы связались с теми, кто контролирует эти снимки. Они ответили: «Для нас это новость». Фигурировала фамилия летчика Гуренкова, который подвергался воздействию НЛО. Мы обратились в кадры гражданского флота. Оказалось, что такой у них вообще не значится. Вот так и лопается все. Это приблизительно то же самое, что в Южной Африке сбит НЛО. Или что есть «зеленая комната» с замороженными инопланетянами.

— Неужели нет?

— Официального подтверждения нет. Но это не умаляет значения проблемы. И у нас в стране наблюдаются «контакты» с представителями иных цивилизаций. И близкие, и дальние, и какие угодно. И травмированные люди есть в результате этого, и погибшие. Все это у нас есть, я это не отрицаю. Мы против фальсификаций, ненаучного подхода. Взять, например историю с нашумевшей аварией НЛО в 1947 году. Сейчас она получила совсем неожиданное завершение. Англичане выплатили крупную сумму *уфологу-скептику Клаасу* за то, что он смог доказать, что приказ Трумэна об организации научной группы «Маджестик-12» с целью расследования этой катастрофы напечатан на пишущей машинке, шрифт которой начал изготовляться... в 1966 году. И получил приз. За то, что смог вывести на чистую воду у фальсификаторов.

— Тот же итальянец, который оборудовал у себя...

— Мангуцы его фамилия. Который у себя дома, используя песок, таз и пластилин, оборудовал фотоателье и штамповал сенсационные снимки, имитируя посадку НЛО в Швейцарских Альпах... Почему люди занимаются этим? Да потому, что это барыш!

— И все-таки и НЛО, и контакты с «пришельцами» — это реальность...

— Безусловно. Вопрос в другом. Серьезные люди, поработав несколько лет в уфологии, начинают понимать, что не все укладывается в инопланетную модель. И начинают трезветь. Вот как рассуждает известный французский уфолог Жак Валле. За 20 лет в США зафиксировано 4 тысяч посадок НЛО. Социологи выяснили, что об этом докладывает каждый десятый. Люди не хотят выглядеть дураками. Если бы об этом рассказывал каждый, то было бы не 4 тысячи посадок, а 40 тысяч. Пик активности НЛО приходится на 3-4 часа ночи. Это тот самый час Быка, о котором писал Иван Ефремов. Когда наступает свирепая тоска по рассвету. Если бы мы ночью не спали, то видели бы за 20 лет не 40 тысяч, а 400 тысяч посадок. Если прибавить к этому малонаселенные районы, где их активность еще выше, то получится, что за 20 лет в США садилось 4 миллиона НЛО. Не многовато ли для изучения нашей многострадальной планеты? И он делает вывод: они живут здесь. Вот такая версия. Есть и другие.

(«Из газеты «Советский спорт»).

Продолжение следует.

Маңһдур селәнә эдл-ахун болн эд-бод кедг промышленностин көдләчнрин Өдр

«Элистинская» шовуна фабрикин коллектив жиләс-жилд производственн даалһвран давулж күцәж йовна. Өөдән һарцта көдлмшин ашт такан махн болн өндгн элвгәр хулдгдсмн.

— Нидн жил өндг хулдлһна зураһан 122 процентд, мах хулдлһна зураһан 206 процентд күцәләвидн. Эн жилә зурас чигн нертәһәр күцәгджәнә. Республикин хулд-гүүлгнә организацд 37 сай һар өндгн орулгдв. Жилә зура болхла — 41.5 сай то өндгн. Урһх жилин туула сарин нег шин күртл дәкәд 43 сай өндг хулдхвидн. Зураһар 460 тонн такан мах хулдхин ормд ода деерән 660 тонн мах хулдчксн бәәнәвидн, — гиж шовуна фабрикин ах экономист Юлия Эриковна Куюкинова келнә.

Эн хоосн то-диг. Болв шовуна фабрикин цуг көдләчнрин гүжрмг күч-көлснә ашт ним еедән күцәмжс бәргдсмн. Энд цуһар эврә керган йилһән сән кевәр меднә. Кадрмуд белдлһн, шин иржәх көдлсн әмтнд дөн боллһн сән авъяст тохржана. Юнгад гихлә аппаратур эвдрхлә, күч-көлснә һарц темдгтәһәр дора орхнь лавта. Промышленн эв-арһар олар бәрсн такаст му чинртә хот өгч болшго. Тер цагт эдн мууһар өснә, өндглнә. Тегәд чигн шовуна фабрикд көдлжәх улс чаңһ эн неквриг сәәнәр медх зевтә. Производственн процессмудин ик зунь механизацлгдсн фабрикд көдлжәх эврә кергин йоста эрдмчнр өөдән һарцта күч-көлс теткжәнә.

Тедн дунд В. Д. Хедонов, М. Д. Потапенко, А. М. Авдеенко, Е. И. Бадмаева, Л. Н. Алферева, Г. А. Чиметкина, Г. С. Взглядова болн нань чигн кесг дамшлтта шовучнр бәәнә. Үлгүрнь, Г. С. Жолобовин һарджах нәәмдллһнә звено йиси сара зураһан 107 процентд күцәв. Ах шовуч Л. В. Инжириновин һарджах звено һүүжмлмүд өскәд өөдән күцәмжс бәржәнә. Нүүрлэчир дунд Т. А. Дорджиеван һарджах звено бас бәәнә.

Шовучнрин амр биш күч-көлсн

Болв энүнлә зерглж өндг һарһлһн нидн жилинәс баһрсиг заах кергтә. Энүнд эврә учр бәәнә. Негдвәр, шовудын тохм ясруллһн күцәгдәд уга. Шовуна хот-хол му, сальмонеллез гидг гем ик боомтг учражана. Хойр сай өндгн эс хулдгдснас көлтә такасин то баһрулх кергтә болв. Болв шин жил күртл өндглдг такасин то 230 миңһнд күрхмн. Тегәд чигн эн жилиг 1800 миңһн арслн орутаһар төгсәх арһ өгтджәнә, өндг һарһлһн чигн темдгтәһәр өөдлхмн. Келхд, балһсна хулдлһна организацс 25—30 миңһн өндг авчала, ода болхла 50 миңһн өндг өгтн гиж сурна.

Шовуна фабрикин коллективин һардвр социальн төрмүд хаһллһнд ик оньган өгчәнә. Сүл цагт әмтн бәәдг гермүд түргәр тосхгджана, көдлмшчнрин төлә темсн, бодңцг урһагдна, эврә магазин бәәнә. Терүн деер көдлмшчнрин бичкдүд эврә садикт сән хәләвртә бәәнә.

Х. ХОШЕУТОВ.

ЗУРГУДТ: бригадир А. М. Авдеенко; шовуд эд-бод кедг цехин көдләч Н. Н. Емельяненко; бичкдүдин садикин сурһмжлач Т. А. Артеменко көдлмштән.

Н. Лиджиевин цоксн зургуд.

●Рынкд яһж орхвидн

Зурас күцәгджәнә, төрмүд үлджәнә

Мана колхозин күч-көлсчнр сәәнәр көдләд эн жилиг күцәмжтәһәр төгсәжәнә. Нидн жилин ашмудар бидн 1634 миңһн арслн ору авсн болхла ода 4200 миңһн арслн ору авх санатавидн. Механизатормуд, тәрәчнр, цуг колхозникүд чидлән әрвллго көдлжәцхәнә. Үлгүрнь, мана колхозин тәрәчнр гектар болһнас дундлад 30-д шаху центнер буудя цокж авв. Государствд буудя хулдлһна жилә зура 1 миңһн тонн билә, ода 8500 тонн буудя хулдх арһ өгтдв. Буудя хулдад бидн 2 сай шаху арслн ору авсн бәәнәвидн.

Юрий Качановин, Владимир Куценкон, эцк-көвүн хойр Михайловичнә болн нань чигн кесг механизатормудын гүжрмг күч-көлсиг темдглх кергтә. Эдн һазр хаһллһна, тәрә тәрлһнә болн урһц хуралһна көдлмшиг чидлән болн цаган әрвллго кеж йовла. Мана тәрәчнр намрин тәрәнә көдлмшиг чигн сән чинртәһәр төгсәв. Ода намрин тәрән көкрәд һарчкв. Ямаран чигн көдлмшиг цаглань кедг механизатормуд хаврин тәрәнә көдлмшт һазр бас белдчкв. Эдл-ахун малчнр эднәс ард хоцрҗахш гих кергтә. Үлгүрнь, государствд 650 тонн үкрә болн хөөнә сән чинртә махн хулдгдад жилә зура давулж күцәгдсмн. Цевр нөөрүләр эд-бод кедг фабрикүр 90 тонн ноосн йовулгдсмн. Госзаказ болхла 84 тонн билә. Александр Гайдамакин, Магомед Магомедов, Шамина Магомедов болн нань чигн ах хөөчнр һарджах коллективс эн күцәмжд темдгтә тәвцән орулв. Цуһар эдн ноос кирһлһнә болн төл авлһна зурасан давулж күцәсн улс. Деер заагдсн хөөчнр болхла зун хөн болһнас зууһад болн терүнәс олн хурһ авсмн. Болв мал өсклһнд хаһлгдад уга баһ биш төрмүд бәәнә. Ноос һарһлһиг икдүлхин төлә малын тохм ясруллһна көдлмшиг ясрулх кергтә. Эн жил бидн зун хөн болһнас 82 хурһд авад экәснь салһвидн. Эн үзмж нидн жилинәс ик болжана. Зәрм мана хөөчнр төл авлһна кемд ик дуту-дундс һарһна. Түрүн зерглэнд хәләврнь му болна. Эн жил мана эдл-ахуд 2700 хөн һарутв, эннь цуг малын тоотаһас 5 процент тогтажана. Хаврин болн зуни кемд хәләвр му болснд ик зуудан шин жилин төл һарутв.

Үс һарһлһна халхд бас хаһлгдад уга төрмүд бәәнә. Давсн сармудын эргцд фуражи үкр болһнас сааж авгдсн үсн нидн жилинәс 300-н килограммд баһ. Юнгад ним йовдл учрҗахмб? Эн жил бидн баһар үс өгдг үкрмүдиг һуижлдар сольҗанавидн. Мана саалин үкрмүд сән тохмта болад иргчдән элвгәр үс өгх гиж санҗанавидн. Үкр болһнас сааж авсн үсн баһ болсн бийнь государствд үс хулдлһна зура күцәгдх. Мана фермсин көдләчнр бәәх дуту-дундсиг медж теруг уга кехин болн үвлзүллһиг бүрдәмжтәһәр давулхин төлә цугинь кеж йовна. Рыночн экономикин таалд хамгин һоллгчнь — күч-көлснә һарциг өөдлүллһн болн малас авгддг эдл-ууш һарһлһиг икдүллһн.

Эн өдрмүдт Владимир Терещенко, Александр Гайдамакин, Магомед Магомедов, Валерий Харцхаев эднә болн нань чигн ах хөөчнрин болн үкрчнрин нәәмдллһнә бригадмуд эртәснь үвлд белдж эврәннь чидләр хаша-хаацан ясад авчкв. Мана колхозд уттурштан 34500 хөн болн 1700 һар толһа бод мал үвлзүллһнд орхмн. Цуг мал 45 малын хошт бәәршлхмн. Үкрмүдт болн хөөдт үвлин кемд күрх шүрүн, шимтә болн нигт хот белдгдсн бәәнә. Олна малыг хотар күцц теткснд Анатолий Шафоростовин һарджах нәәмдллһнә бригадын ик тәвц бәәнә.

Үвлин кемд фермсин көдләчнр бодңцгар болн темсәр күцц теткгдсн бәәнә. Тиигчкәд деер заагдсн хот-хол колхозин һарудт урһагдла. Нидн жил бодңцг урһалһна төлә бүрдәгдсн нәәмдллһнә звеног дәәнә болн күч-көлснә ветеран М. Т. Пустовойтов һардв. Нидн жил 60 тонн бодңцг хураж авлавидн. Эн жил бодңцг тәвгдсн һазриг аран гектарт күргж икдүлвидн. Нәәмдләчнрин сән көдлмшин ашт гектар болһнас дундлад 145 центнер бодңцг хурагдв. Келхд, социальн болн культурн-бәәцин төрмүдт тасрхан уга оньган өгнәвидн. Үлгүрнь, сүл һурвн жилин эргцд хөр һар колхозникүдин өрк-бүл бүүрән йорәв. Болв тер — бийнь әмтн бәәдг өлгә цагин сән гермүд тосхлһна тәр күцц хаһлгдад уга. Әмтнә некврт оньган өгәд дөң-тус күргхлә рыночн харлцанә таалд колхозникүдин шуулт өөдән болхиг меджәнәвидн.

В. ЛИТОВКИН,
Приютненск района «Дружба» колхозин ахлач.

●Умшачнрин сурврар

Элстин базрт үн ямарамб?

Үкр сарин нег шинәс авн мадн рынкд орчквидн. Хот-хоолын үннь үнтәрв. Маңһдур селәнә эдл-ахун күч-көлсчнрин байр болхмн. Хаврин, зуна дуусн урһаж государствд өгсн зер-земшин, темснә болн махна үннь эн өдрин өмн яһж үнтәрв гиж мана умшачнр телефоһар җиңнүлж сурцхана. Теднә сурснь күцәхәр мана корреспондент Элстин базр деерк үннь газетәр дамҗулж медүлҗәнә.

МАХН БОЛН МАХНА ЗҮҮТӘ ХОТ-ХОЛ
(нег килограммин үн заагджана)

— үкрә махн — 5 арслң
— үкрә махна фарш — 7 арслн
— һахан махн — 4 арслн
— һахан өөкн — 5 арслн
— һахан махна фарш — 4 арслн 70 деншг
— хөөнә махн — 5 арслң
— үкрә болн һахан мах холяд кесн колбас — 7 арслн 30 деншг
— Нег нуһсна махн — 17 арслн
— нег такан махн — 20 арслн

ЗЕР-ЗЕМШ БОЛН ТЕМСН
Базрт бәәх кооперативн лавкд

— альмн — 1 арслң
— цуунг (свекла) — 35 деншг
— цаһан луувн (редька) — 20 деншг
— улан луувң (морковь) — 40 деншг
— хавстн — 50 деншг
— бодңцг — 50 деншг
— мәнгрсн — 50 деншг
— хагсасн темсн (сухофрукты) — 2 арслң
— бал — 3 арслң 40 деншг
— сәрмсг (чеснок) — 2 арслң

ҺАРАС АВХЛА

— альмн — 4 арслн
— кедмн — 5 арслн
— гранат — 2 арслң 50 деншг
— айва — 3 арслн
— хавстн — 1 арслн 50 деншг
— бодңцг — 1 арслн 50 деншг
— сәрмсг (чеснок) — 4 арслн 50 деншг
— хурм (хурма) — 4 арслн
— улан луувң (морковь) — 2 арслн 50 деншг
— мандарин — 6 арслн
— давслсн хаяр (соленые огурцы) — 3 арслн
— давслсн помидор — 2 арслн 50 деншг
— калина (1 багла) — 3 арслң

ЦЕЦГӘС
(3 цецгәһәс тогтсн нег баглан үн заагджана)

— хризантем — 6 арслн
— лиш цецгә (гвоздика) — 6 арслң

Депутатын өдр-бүрин кергүд

Эврәнь һол үүлдврәсн нань Наталья Борисовна Надбитовад Элст балһсна Советин депутат болсн учрар дала олна көдлмш күцәх үүр харһна. Эврән бийнь эн республиканск бичкдүдин библиотекин директор болж үүлднә.

«Сунһачнр нанур олн зүсн некврмүдән хаңһахар ирнә, болв мини һундлд, эднә икнкнь бн күцәж чадхшув. Болв эннд мини гем төрүц уга. Чадсарн, медсарн, цуг эв-арһан олзлж эмтнә өгсн итклиг үнн седкләрн хаңһахар седнәв. Сунһачнрин икнкнь нанур патьрин туск тер хаһлхар ирнә. Эднә зәрмнь күүнә нег булңгд шахлдна, зәрмднь нам бәәдг гер уга болна. Эднә һундл нанд медгднә. Зуг мана балһсанд ямаран кевәр тосхлтын көдлмш күцәгдҗәхнь цугтан медг болх.

Тиигәд одахн бичкдүдин гертәс һурвн күүкд кевүчлж авсн нег күүкд күүнд сән таалта патьр һарһж өглһнд нөкд болув. Иим цаһан седклтә эмтиг ямаран болв чигн халхар деенх кергтә», — гиж Наталья Борисовна эврәнь көдлмшиннь тускар келж өгв.

Энүг республиканск бичкдүдин фонд депутатд сунһсмн, тегәд чигн Н. Б. Надбитова олн күүкдтә, һанцарн күүкд өсхәж ерк-бүлмүдт оньган өгч, эднд деңгән күргхәр зүткнә. Энүнә нилчәр балһсна зәрм предприятьмүд, болн организацс бичкдүдт сән деттрмүд цуглулад белглв. Тегәд хойр миңһн шаху деттрмүд олн күүкдтә ерк-бүлмүдт өгтдв.

Энүнәс нань иим ерк-бүлмүдин күүкд дару-дарунь библиотекд иржә, деттрмүдин һәәхүл хәләнә. Наталья Борисовна эднлә олн зүсн тәрәр күүндвр кигтана. Тиигәд Н. Б. Надбитова эврәнь сунһачнртан деп болж, эднә бәәдл-җирһлин таал ясрулхар зүткж йовна.

А. ВУТЕРО.

ЗУРГТ: Элст балһсна депутат Н. Б. Надбитова.
Авторин цоксн зург.

●Социальн төрмүдт—оньган

КИЛМҖӘН ТУСХАҖАНА

Эврән бийән мөңгәр теткләнд болн һарһан даңцалһнд орсмас авн Юстинск районна совхозмуд «Агропромсервис» негдлтүр техник ясхар иргд йовдлмуд темдгтәһәр баһрад бәәв. Өдгә цагт совхозмудын механизатормуд бийснь трактормудыг, мотормудыг, олн зүсн оборудованиг ясж утлж тәвихнә. Яврин тиим коллективс нәәмәдллһнә подряд өргәр олздг болв. Тегәд чигн ода һарсн һаруг, шанһ биш, нәәмәдләчнр бийснь даңцана.

Болв тер бийнь «Агропромсервис» негдлтин туслмж керг уга гихәс эрт. Ода чигн машнд болн оборудовань ясх даалһвр дала. Эдл-ахуд бәәх көлгн-күчнд нәәлжәх һардачнр ода куртл аца зөөлһнә бооца батлж авад уга. Эндрк өдрин производственн үүлдврин шинҗлхлә, негдлтин көлгн угаһар махна комбинатур мал зөөлһнә, өвс белдлһнә, нег үлү эн җиллә эдл элвг урһц һарсн цагт, буудя зөөлһнә көдлмшиг цаглань күцәхд амр биш. Үлгүрнь, мечн сарас авн негдлтин автомашид махна комбинатур хө болн үкрмүд зөөв. Эн өдрмүдт машн залачнр амрлһна өдрмүд угаһар көдлә. Хамгин өөдән күцәмжс бәрәд олнд үлгүр болсн эмтн дунд Николай Эрдниев, Виктор Мацаков, Валентин Кульков, Владимир Эльдяшев болн нань эмтн йовна. «Волжский» совхозд сенаж белдгдсн цагт Анатолий Джамбинов, Михаил Гидеев, Владимир Китинев эдн сәәнәр көдлв. Тер мет «Баруң» болн «Сарпа» совхозмудт тәрәнә теегәс токур буудя зөөлһнд орлсн машн залачнрин сән көдлмш темдглх кергтә.

Аца зөөлһнәс нань «Агропромсервис» негдлтин нань чигн цергллтсн көдләчнр чидлән әрвллго көдлҗәнә. Цутхлн яврин мастерскойд П. С. Хамаевин һарджах бригад зураһар 101 трактор ясхин ормд 137 трактор ясчксн бәәнә. Мотормуд яслһна йисн сара зура бас давулж күцәгдсмн. Тәрүн деер 132 миңһн арслнд һаннлһна, 7 миңһн арслнгд сольгдг әңгсиг ширүллһнә көдлмш кеглә. Эн көдлмшиг токарь-фрезеровщик А. Г. Чимидов чадмг кевәр күцәҗәнә. Мотрт тәвгдг валмуд, блокмуд ясгдсна хөөн кесгтән олзлгдна.

Трактормудт техническ яср келһнә станц болн түллһнә-тосллһна материалмуд хадһлдг склад селәнә эдл-ахун предприятьмүдт күргдг туслмжин зурасан бас давулж күцәнә. Эн цергллтиг Ю. С. Корников һарджана. Өдгә цагт эн цехин ясачнр «Раздольный» совхозд эврә машиниг бензиһәр теткллһнә станц тосхлһиг төгсәҗәнә. Негдлтин нань чигн подразделеньс темдглсән күцәж йовна. Тегәд чигн «Агропромсервис» негдлт тавн җилә зураһан күцәчксн предприятьмүд дунд бәәнә.

Ода рыночн харлцанд орҗах цагт цуһар оруг болн һаруг тоолҗацхана. Давсн йисн сарин эргцд негдлтин коллектив өөдән һартаһар көдләд 200 миңһн арслң ору авсмн. Өдгә цагт эдн бүрткләһн кеһәд рынкд орсн цагт ору өгшго үлү юмнас салҗана.

Производственн кергүдиг цагин нөкврин кемҗәнд күцәсн деерән эн предприятьд социальн болн культурн-бәәцин төрмүдт ик оньг өгчәнә. Җил болһн 4—6 өрк-бүл шин патьр авад бүүрән бәрцхәнә. Эн җил чигн хошаһад патьрта хойр гер тосхгдж эдлврт орулгдв. Урдк җилмүдт негдлтиг көдләчнрт һарһж өггдсн гермүдт газ орулгдв. Өдгә цагт «Факел-2» кооператив болн Элстәс ирсн монтажникүдин шишлң бригад котельниг газар түллһнә орулҗана. Тегәд чигн эн җиләс авн производственн цехмүд, контор болн негдлтин «Малышок» гидг бичкдүдин садик үвлин кемд тасрхан уга дулалгдхмн.

Келткә селәнд ода күртл клуб уга билә. Тегәд чигн амрлһна цаган давулх, байрин керг-үүлдврт орлцх бәәрн уга бәәсмн. «Агропромсервис» негдлтин һардвр кезәнәс нааран эн тер тәвәд бәәнә. Аш сүүлднь эн җил культурин Гер тосхх шиидвр авгдв. Намрин өдрмүдт чиртә эн объект тосхлһн эклчкв. То-диг келгснә хөөн тосхлтын цуг көдлмшт 700 миңһн арслң һарһгдхмн. Машн залачнрин көдлмшин таал ясрулхин төлә «Райагростройин» тосхачнр 20 машин багтдг дулан гараж тосхв. Келхд, тосхлтын эн организацин коллектив җил чиләлтл культурин Гер тосхлһнд 200 миңһн арслңга көдлмш кех зөвтә. Эндр өдр эгл көдлмшчнрт килмҗән тусхаһн ик чинр зүүҗәнә. Зуг тер цагт өөдән һарнта күч-келсн тетгәдж темдглгдсн тоот күцәгдхмн.

Т-Б. МАНДЖИЕВ.

Журналистск иткл цаас өглһн чаңһрв

ПЕКИН, үкр сарин 14. Сул җилин эргцд Китд журналистнрин гүртм то өрәләс улуд хасгдв. КНР-ин барин болн издательствин кергүдин ваалт хуучн 300 миңһн документин ормд шин 145 миңһн корреспондентск иткл цаас өглһәр көдлмш төгсснә тускар зәңглв. Үкр сарин 15-ас авн хуучн документс чинрән геев.

Бәәрн йосн урдк үкр җилмүдт өгсн корреспондентск карточкин эздүд хамгин түрүнд «цеврллһнд» харһв гиж йосна сонсхврт келгдҗәнә. Тәрүг авхин төлә «ахр болзгта курс төгсәх кергтә бәәсмн, тәрүнә сонсач хөөннь эврә көдлмшин халхас журналистнклә ямаран чигн харлцә бәрдго болвчн». Цааранднь келгдҗәнә, зәрм газетмүд болн журналмуд «ямаран чигн даавр утаһар документ өгдг бәәсмн», тәрүг корреспондентск статусин онц зөвиг олзлхар бәәх ардмч биш репортермудт, нам вахтермудт болн маначнрт бәәж. Дуралһж кесн журналистск иткл цаасиг таньгддго эмтн хулдҗасинь полицейск органмуд бәрж авсмн. Тер иткл цаасар келнкүчәр йовх билетмүдиг чееруд угаһар авч болдмн.

«Барин болн издательствин кергүдин залтин ваалтд зәңглв» Синьхуа агентств зәңглв, урд цагт корреспондентин документиг эктолһа угаһар өглһнә дамшлт «журналистнрин нериг һутаҗасмн, эднә көдлмшт һә болсн деерән зөвән олзлхднь бөөмт болдг бәәсмн», гиж.

А. КИРИЛЛОВ,
ТАСС-ин корр.

Катовице балһсна күн Мариан Кенка Ар узгин Африк тал болн хәрү велосипедәр 107 хонгин эргцд йовад, 10 миңһн километр кеһәд ирв. Энүг гергнь Барбара «Фиат» маркта машиһәр дахад йовсмн. Зуучлж йовх күүнд кергтә юмнь машин дотр бәәсмн.

ЗУРГТ: зуульчнр Африкәс герүрн ирв.

ЦАФ-ТАСС-ин зург.

Телетайп зәңглҗәнә

КАИР. США-н президент Джордж Буш Египет тал йовхлань 800 күн даххмн. «Аль-Ахрам» газет зәңглсәр, тәрүнлә хамдан Цаһан герин штатин 300 көдләч, 350 американск журналист болн эмниг уга бәәлһнә цергллтин 150 әлч Каир тал ирхмн.

КАИР. Фараона цагин нәәвәнк египетск оньцла эдл ялзта оньдиг бийнь тосхж авсн француза зуульч Андре Артеньли Атлантическ далаһар усчж йовад, египетск Средиземн теегсин Мерса-Матрух балһсна гаваньд яорян хәәв. «Мидл Ист Таймс» долан хонга газет зәңглсәр, 1988 җилин така сард француза Марсель портас Артеньли усчллһнд һарч йовсмн. Тер хойр җилин эргцд зуульчлад Африкан 15 орн-нутгт одд һарв.

СИНГАПУР. «Сингапурин төлә поолдлһн» туристическ шин маршрутыг тиигж нерәднә. Тәрүг секенә тускар туризмиг делгрүллһнә Сингапурск заалт зәңглв. Эн маршрут британск колонь бәәсн орн-нутгиг 1942 җилин лу сард Японск әәрм булаҗ авсн ормсар йовна.

Маршрут хамгин түрүнд Сингапуриг харсллһнд орлцсн Великобритания, Австралин болн Новая Зеландин ветеранмудын төлә ухалгдсмн. Туристнр дәәлдсн тег тал, дәәнд бәрәнд авгдсн эмтн бәәсн орм тал, дәәнә музей тал одж чадхмн.

ДЕЛИ. Дорд үзгин Орисса штатд Каттак балһснас хол биш бәәх бичкн деревн эмтн тал зәрлг зәнмүд сеехәр даврв. Зәңглһнә ЮНИ агентств сонсхвр кесәр, өөр бәәх заповедникәс цен ик заммуд ирәд селәнә эмтнә һарудас темс идхәр седсн бәәж. Тер цагт һаруд деер бәәсн күүкд күн теднәг көөхәр седхлнь, көндрж өгсмн уга. Зәрлг мал-аврусн күн тал дәврән зеткргтәһәр тогсв.

Нег селәнә эмтн деп болхар ирснәс заммуд әәсн уга, күн тал даврв. Тәрүнә аңгт тавн күн шав авв. Зуг сәадгта болн зәндтә «ик деп» ирснә хөөн заммуд хәрү медн тал кеөж болв.

ТАСС.

● Улсин билгтн,

СӘН ДУРАР ҮҮЛДНӘ

У, ерги хальмг теегт җирһл эврә җисәһәрн. Өөдр теңгрт торһан дун әрә йилһрм сонсгдна, хая нег әлә делж нисснь үзгднә. Күн уга, әжго тег. Гентки теңгр һазр хойрин шавшлһнд мөртә улсин баран үзгдв. Өөрдх дутман бор җора унсн ке хувцта күн йилһрәд бәәнә. Эднә өмнәс туслцад бас мөртә улс аашхнь үзгдв. Әмтн өөрдәд күрәд ирв. Зун шаху метр күрлго эдн зогсв. Шар үстә, байн хувцта күн түрүләд мөрнәсн бууһад өмәрән ишкв. Орс нойн болн хальмг хан нег-негнәнь һар атхад мендләд үг-күүрән эклв. Даруһнь бөлгүдән бәрүлҗ өгв.

Хальмг улс эврә сән дурар Әрәсән ханьд орсиг үзүлҗәх наадна эклцнь ним болв. «Җаңһрин» 550 җилин өөнд нерәдгдсн театрализованн наадн эн. Хальмг хаана дөрвн нойна негнь Яшкульд бәәх Николай Лазарев наадв. Театрализованн эн наадна режиссер, москвич В. Андреев Николайиг үзәд, энүнә артистическ билг темдглҗ наадид орлцх үрвр кесмн.

Н. Лазарев бүрдәсн дүр әмтнд таасгдв. Цаһан яста күн болж, терүгәрн бахмҗ кеж, әмтнлә бийән деегүр бәрж, хаанд зуһудад бәәдг күүнә дүриг Н. Лазарев сәәнәр үзүлв. Байрин «Джангариадт» һанцхн «Хаана сюитд» биш нань чигн кесг концертн программд эн орлцсмн. Яшкульск района культурин Герин ансамблин ханьд Николай Лазарев хальмг улсин билг үзүлж, Элистинск «Спартак» стадионд болсн товчлгч концертд бас орлцла.

Эврә дурар үүлдг артист, Танд хальмгин цаһан яста күүнә бәәдл тоттахд күнд болсн болхгов гисн мини сурврт эн нигҗ хәрү өгв: «Хамгин түрүнд художественн литератур, нег үлү «Җаңһр» эпос ик дөң болв. Бас әмтнлә харһад күүндәд, хальмг улсин авц-бәрц, авъяс медх кергтә болв». Энүнә келсәр, экнь Дюдя Бадмаевна болн эцк Боова Бальджинович совхозин художественн самодеятельностьд орлцачнр. Эдн Сарпинск района «Аршань-Зельменский» совхозд бәәһәд, нәәмн үрән өскв. Экнь домбр цокдг, тегәд үрдүднь цуһарн гилтә бичкнәсн авн хальмг би бийлнә.

Николай болхла негдгч классас авн школын самодеятельностьд орсмн. Аршан-Зельмнд бәәх бичкн бийләчин тускар удлго районд медв. Художественн самодеятельностяр районн, республиканск хәләврмүдт орлцад, эн кесг дәкж Күндллһнә һаргудар ачлгдсмн. Нәәмдгч класст сурчаһад эн Ульяновск, Ростов-на-Дону балһсдт болсн Цугсоюзн хәләврт орсмн.

Школан төгсәһәд Малодербетовск СПТУ-д механизаторин эрдм дасв. Энд энүнә дуулдг билгиг әмтн медв. «Бийләч бәәсн, ода дуулач болув», —гиж эн бийиннь тускар келнә. Урдн дуулдг бәәсн бийнь, терүгән сцен деер үзүлдго бәәсмн. Ода энүнә репертуарт «Деляш», «Намчта торһн альчур», «Аавин һанцхн чамдан», «Нүүдлә» дуд бәәнә. Фольклорн ансамблин домбрч В. Д. Опуевала, баян татач А. Гаряевла ямаран чигн ду дасҗ болжана, гиж эн теднә тускар бүлән үгәр келнә.

Одахн, үкр сарин эн өдрмүдт «Мөңк байр» гидг ансамбль Бурятд болсн гастроляс ирәд, Яшкульск района культурин Герт гиревой спортар Әрәсән чемпионатд орлцачнрт концертн программан үзүлв. Ансамбльтаһан хамдан Николай Лазарев йовна. Артистнрин җирһл мел йовдлд. Болв Николай Лазарев терүнәс әәҗәхш. Бийнь эрдмәрн маши залач күн эн хаалһд дурта.

А. ЛАКТИОНОВ.

Приютненск района «Центральный» колхозин фермсин көдләчнр эн җилиг күцәмҗтәһәр төгсәҗәнә. Эд-бод кедг фабрикүр цевр нөөрүләр 28 тонн сән чинртә хөөнә ноосн йовулгдсмн. Ноос хулдлһна җилә зура күцәснд Санҗ Иджибагандов, Иван Скиданов эднә болн нань чигн хөөчнрин тавц бәәнә. Эдл-ахун үкрчнрин бригадмуд чигн өөдән һарцта күчкөлсәрн онцрҗана. Үлгүрнь, Николай Кекеевин һарджах бригадын хәләврт бәәсн 60 толһа бод мал махна комбинатур йовулгдла. Эн мал дундлад 470 килограмм татсмн. Магомед Магомедовин, Виштал Магдиевин бригадмудын хәләврт бәәсн мал бас өөдән чинцүртәһәр махнд орулгдв. Келхд, услврин участкас хол биш бәәх эн бригадын хәләврт бәәх малд хаврас авн намр күртл көк урһмл өггднә.

Совхозин малчнрин гүжрмг күч-көлснә ашт государствд 1035 тонн махн хулдгдад җилә зура дәвулҗ күцәгдв. Өдгә цагт эдл-ахун малчнр үвлзүллһнә даавр-та кемд эзнн кевәр белдхин төлә цугинь кеҗәнә. Совхозин фермсин көдләчнр кинтн үвләс әәҗәхш, гиж келх кергтә. Күч-көлс бүрдәлһнә болн шинилһна нүүрлгч эвәрһл —нәәмәдллһнә подрядт орҗ көдлҗәх малчнр бәәдг гермүдән болн малын хашахаацан ясад, белләд авчксмн.

Х. УРАНОВ.

ЗУРГТ: ах үкрч М. Магомедов болн Приютненск АПО-н ахлач Т. Н. Мищенко.

Н. Лиджиевин цоксн зург.

Белдврин сүл көдлмш

Юстинск района «Эрдниевский» совхозд үвлд белдлһнә көдлмшиг яһҗ шунмһадулсн бийнь кех-күцәх тоот ода чигн бәәнә. Зуг тосхлтын материалмуд уга болад зоваҗана. Эн эдл-ахуд үвлзх олна мал 48 хошт бәәршлхмн. Өдгә цагт хөөчнрин цуг хошмудт хашахаац ясгдсн бәәнә. Болв саалин үкрмүдин хаша яслһн удан татгдла. Ода хойр бригад эн көдлмшиг кеһәд дууснҗана. Тегәд чигн эн эдл-ахуд үвлин киитн эклтл ясврин цуг көдлмш төгсх, гиж темдглҗ болхмн. Утурштан эн совхозд 37 миңһ һар хөн, 2 миңһн толһа бод мал үвлзүллһнд орҗана. Эн җил малд хот белдлһнә бригадмуд сәәнәр көдлснд өвсн элвгәр белдгдв. Тегәд чигн олна мал үвлин кемд күрх малын хотар күцц теткгдсн бәәнә. Үвлд белдлһн түрги эс болсн бийнь совхозин күч-көлсчнр дааврта эн кемд цагланьбелдх, гиж сангдна. Өдгә цагт белдврин сүл көдлмш күцәгдҗәнә.

Мана корр.

ТАШКЕНТ. Туркестанск цергә округт шишлң даалһврта отряд бүрдәгв. Нүрмҗин аюл, зеткртә йовдл үүрсн цагт эн отряд бәәрн әмтнд түрги дөң күргхмн. Энүнә ханьд шишлңдүлсн тавн бригад бәәнә. травматологическ, шатсн әмтнд дөң күргдг, нейрохирургическ, инфекционн, психоневрологическ.

УЛАН-УДӘ. Республикд түрүн болгч өрк-бүлин «Тоонто» («Малая Родина») гидг фольклорн-этнографическ ансамблин программд кезәңк бурят дун болн би орна. Үкр сарин 14-д эврә дурар үүлдг коллектив түрүн болж Улан-Удэд концертән үзүлв. Ансамбльд зурһан күн орна. Эдн дуулна, келн-әмтнн көгҗмин зевгүд олзлҗ олн зүсн айс наадна.

ВЛАДИВОСТОК. Милицин төлә профессиональн кадрмуд белдлһнә эксперимент орн нутгт түрүн болж балһсна дундын 2-ч тойгта школд эклв. Иирин кичәлмүдлә дегц көвүд күүкд зев-йосна медрл авна, маши залдг, зер-зев олзлдг дасна. Дальневосточн госуниверситетин багшнр сурһульчнрин төлә методическ дөңц белдв. Эннь иргч эрдмин медрл авхднь дөң болна. Дамшлтын занятьд крайин УВД-н олн зүсн цергллтин көдләчнр орлцна. Эн школ төгссн баһчуд СССР-ин МВД-н сурһулин заведеньст сурчадхмн.

ЛЕНИНГРАД. Театральн актермудын Ленинградск студьд Андрей Мироновин нерн зүүлһгдв. Зуурдар өңгрсн актерин санлд «Миг наступил бесценный...» гидг спектакль нерәдгдҗәнә.

Роботы как люди

Роботы в американском кинематографе не новички. Приключенческие картины и фильмы ужасов, как правило, не обходились без этого чуда технического века. Однако раньше роботы были практически лишь машинами без намека на чувства, свойственные человеку. Теперь же...

В фантастической киноленте «Блейд раннер» действуют роботы, которые мало отличаются от человека. Последний уготовил им роль рабов в поселениях на дальних планетах, заложив в их схему своего рода «часовую бомбу» — механизм, который прекращал бы функционирование роботов через определенный период времени. В этом фильме роботы не только внешне похожи на людей — взаимоотношения между «рабами» и «хозяевами» очень напоминают те, которые были в человеческом обществе. «Уничтожение целого класса человекоподобных существ пишет газета «Нью-йорк таймс», — само по себе является расистским. А замените роботов на евреев — и перед вами нацистская Германия». (ТАСС).

МОСКВА. Зертә-зевтә Чидлмүдин Цутхлң музейд мана Төрскнә хотл балһснд маршал Г. К. Жуковд тәвгдх сән гисн бумблвин нл марһана түрүн девснд орҗ ирсн проектсин һәәхүл секгдв.

Түрүн нүүрт 30 һар автормуд орлцҗана. Цуг проектмүд марһана таалар нерн уга. Автормуд бумблвин проектлә хамднь Москван олн зүсн районын альднь — Смоленск талвнгд эс гиж Поклонн Гора деер, Киевск вокзалын талвң деер болн талдан ормд тәвх зура орулҗ өгх зөвтә.

ЗУРГТ: маршал Г. К. Жуковд тәвгдх бумблвин 12-ч тойгта проект.

ТАСС-ин фотохроник.

Ненецк республик зарлгдв

НАРЬЯН-МАР. (ТАСС-ин корр. В. Ануфриев). Улсин депутатнрин Ненецк округин Советин дарани биш сесс деер РСФСР-ин ханьд Ненецк Автономн Советск Республик зарлгдв.

Болв депутатнр тер даруһнь эврәнь шиидврт мораторий зарлад, автономн цуг республикүдиг Әрәсән Федерацин субъектмүд гиж заах болн һазриг болн йиртмҗин цуг кергиг эдлх зөв өгхин тускар Әрәсән Деед Советд болн РСФСР-ин улсин депутатнрин съезд деер законодательн седвәр һарһх тогтавр батлв.

— Мана зөвиг харсхин төлә республик зарлгдҗана, — гиж Ненецк округин Советин ахлач Л. Саблин ТАСС-ин корреспондентд зәңглв. — Юнгад гихлә, федеративн бооцанд автономн округудын төрмүд үчрт авгдх гисн ицл маднд эндр уга. Терүнлә залһлдатаһар мана федеративн тогтац уллгдх принципсиг темдглҗ белдхин төләд РСФСР-ин Федерацин Совет бачм хурах кергтә, гиж депутатнр тоолҗана.

Нарна күчәр көдллдг машин

ТОКИО. Двигательнь нарна күчәр көдлүлгддг түрүн машин, хаалһд йовлһна эдл зевтә орлцач гиж Японьд тоод авгдв. Нер һарсн «Тойота» автомобильн концернә специалистнр ухалж һарһсн экзотическ машинә, әэнд Нагои балһсна хаалһин цергллтин элчнр тоод авгдсна тойг бәрүлҗ өгв.

«Нарна машинә» электродвигательнь нарна күчн электричествд хүврснә ашт көдлүлгднә. Кемр машин бүркг өдр эс гиж сөөһәр олзлгдхла, терүнә ора деер углгдсн нарна батарей аккумулятормудын подзаряжать кенә.

КҮЦӘСӘРН ТҮШГ КЕХӘР

Мана теегин республикд селәнә эдл-аху һоллгч орм эзлҗәнә. Давсн җилмүдт чиги совхозмудын болн колхозмудын күч-көлсч коллективс малас авгддг эдл-ууш һарһлһиг икдүлхәр шунҗ йовла. Ондаруллһна цагт болхла республикин агропромышленн халхд күч-көлс бүрдәлһнә нүүрлгч эв-арһс — нәәмәдллһнә подряд, кооперац делгрлт авчана. Болв мана орн-нутгин экономикд күнд бәәдл тогтсиг бидн сәәнәр меднәвидн. Тегәд чиги селәнә эдл-ахун болн эд-бод кедг промышленностин көдләчнрин одрин өмн өргнд республикин агропромнинцәнә нәәмәдллһнә болн нәәмәдллһнә хәрлцәнә әңгин начальник М. В. КУКЕНОВЛА харһхларн эндрк үүлдврин болн иргчдән яһҗ көдлхин тускар сурвидн.

— Эн җил мана республикин эдл-ахусин күч-көлсч коллективс му бишәр көдлв, гиҗ темдглҗ болхмн. Малас авгдг эдл-ууш һарһлһна, темс хуллһна арвн сара зурас ик зуудан күцәгдв. Зуг мах һарһлһна йовуд невчк баһ. Тер юңгад гихлә, совхозмудын болн колхозмудын һардачнр махна үн өөдлхиг күләҗәсмн. Өдгә цагт мана орн-нутгин правительствин батлҗ авсн тогтаврар бар сарин 15 күртл махнд цаг зуурин үн зарлсн бәәнә. Государствд хулдсн 1 килограмм сән чинртә үкрә махн 6 арслң 24 деншг күрхмн.

●Мана· интервью

Хөөнә махн болхла 5 арслң 28 деншг болхмн. Тегәд чигн бәәдл чикрх, гиҗ санҗанав.

— Михаил Васильевич, Та, даавртан әңг һарджах күн республикин агропромышлени комплексин коллективс рынкин хәрлцәнд яһҗ үүлдхин тускар келҗ өглт.

— Энтн күнд тәр. Нәәмдллһнә болн нәәмәдллһнә хәрлцәнә әңг һарджах күн болад бийән үүмүлҗәх тәрмүдин тускар түрүләд келҗәнәв. Ода мал өсклһнә болн малд хот белдлһнә халхст нәәмәдллһн му биш йовуд авч делгрҗәнә. Зуг һурвхн эдл-аху нәәмәдллһ олзлҗахш. Тедн дунд Сарпинск района «Степной», «Кануковский», Яшкульск района «Улан Хөөч» совхозмуд. Сәәнәр көдләд малас авгддг эдл-ууш һарһад бәәхлә эзнә дурн. Наадк эдл-ахус болхла нәәмәдллһнә олн зүсн эв-арһс олзлна. Эңүнд боомтг уга. Зуг цуг мана орн-нутгт күч-көлс бүрдәлһнә болн шаннлһна нүүрлгч эв-арһ бәәдл-жирһлд орлцуллһна механизм уга болҗана. Эңүнәс ицтә зәрм районт бәәдл сольгдҗана. Үлгүрнь, Ики-Бурульск районд мал өсклһнд нәәмдллһнә-кооперативн эв-арһ олзлҗах коллективсин то невчк баһрв. Кесгнь эңүнд В. Х. Бамбаевиг гемшәнә. Эңүнд гем уга. Закан цагин некврәс ард хоцрҗана. Үлгүрнь, тиим коллективд бәәх 1000 хөөнәс 200 эзнә. Болв эн малас авгдсн оруһас алвн авгдҗана. Ацтнь җилин эргцд чидлән әрвллго көдлсн хөөчин орунь зуралгдснас баһ болҗана.

Болв тер бийнь республикд нәәмәдллһнә эв-арһ олзлҗ көдлҗәх коллективсин то өсәд йовна. Үлгүрнь, 1989 җил 3883 тиим коллектив бәәсн болхла, өдгә цагт теднә то 4000 миңһ һар болв. Зәрмснь эдл-ахун тооца өргәр олзлҗана, наадкснь тооца кедг коллективс эклҗ үүлдҗәнә. Тиим бригадмуд, звенос ик зуудан малд хот белдлһнд, урһц хуралһнд көдлнә.

— Деер келсиләтн зөвшәрлго бәәҗ болшго. Болв өдгә цагт олзлгдҗах нүүрлгч эв-арһ рынкин экономикин таалд яһҗ олзлгдхмб?

— Рынкин тускар үг һарһчкад һанцхн нәәмәдллһнә тускар келәд бәәввидн. Тернь чигн учрта. Юңгад гихлә, рынкин хәрлцәнд эн өөдэн һарцтаһар олзлгдхмн. Болв рынкин өмн өргнд эдл-ахус һарһсн продукцин 100 процентинь госзаказд орх орн-нутгин Министрмүдин Советин тогтавр һарһсиг одахн Городовиковск районд одхларн медв. Эн тогтаврас ицтә нидн җилин производственн үзмҗсәр госзаказ батлгдҗадг чиги. Хәләхлә, эн закврин системин эв-арһ болҗана. Тегәд ода нәәмәдллһнә, кооперацин тускар ик бахмҗ кеһәд керг уга, гиҗ сангдна. Цаг зуурин кемд эн сән нилчән күргхмн. Юңгад гихлә орн-нутгин экономик батрхмн. Тегәд чиги ода деерән рынкин таалд үүлдлһнә санан бәәнә, тодрха документс. Үүлдлһнә эв-арһ батлгдад уга болҗана. Махна, буудян үн өдгә цагин кемҗәнд үлдәд чиги бәәх. Болв эн зүсн продукцд үн өөдллһн промышленностин һаруг дацдлһн гиҗ келгдҗәнә. Дала үг келгдлг болвчн, селәнә эдл-ахун оньг өггдҗәхш. Болв бәрсң күцәмҗсәрн түшг кеҗ көдлхлә, рынкин хәрлцәнә таалд чиги республикин колхозмуд болн совхозмуд чадмгар үүлдх, гиҗ санҗанав.

Күүндвр кесн
САҢҺҖ-ҺӘРӘН Иван,
мана корр.

Слово об учителе

«Добрая, как моя бабушка»

В 13.00 начало занятий II-ой смены Малодербетовской средней школы. Не ушли еще из школы учащиеся первой смены. И школа, как *огромный муравейник*: все чем-то заняты, всем весело. Один прыгает, играет, другой, посмотрев, не видят ли взрослые, лихо скатился по перилам. Никто не стоит на месте. И только всесильный звонок успокаивает ребятишек. В своей классной комнате собрались мальчишки и девчонки из четвертого класса. Ждут свою учительницу Валентину Павловну.

Вот уже 27-ой год насчитывает педагогический стаж учительницы Валентины Павловны Соловьевой. В связи с переводом мужа по производственным причинам пришлось ей поработать в четырех школах. Но уже давно она работает в Малодербетовской. Придя в 1963 году первый раз в школу, Валентина Павловна поразила всех своей молодостью и задором, кипучей энергией, серьезным отношением к делу. Сколько вечеров, утренников подготовила учительница с ребятами, учила их петь, танцевать, читать стихи.

В ханатинской школе завуч однажды сказала: «Выручай, нет учителя немецкого языка. Попробуй». Так и затянулась эта проба на целый год. Несколько лет вела занятия по рисованию, пению. А было еще и так: днем занятия в школе, вечером работа заведующей клубом. Здесь кроме интереса к делу, была еще и материальная необходимость: муж учился, на руках трое детей. Вспоминая сейчас это время, она удивляется: «Как успевала? Откуда брались силы?». И все она делала основательно, наверняка, не вполсилы. Многие люди ее поколения вспоминают веселую, полную радости клубную жизнь села Малые Дербеты 60-х годов. «Гороховый бал», «Ситцевый бал», «Бал цветов», новогодние балы-карнавалы — это далеко не полный перечень мероприятий тех лет. Она сплотила большой отряд единомышленников.

В течение нескольких лет Валентина Павловна вела занятия с детьми в группах продленного дня. А в этом учебном году она преподает в 4-ом классе. Когда присутствуешь на занятиях в ее классе, явно ощущаешь, что учитель глубоко знает программу, в совершенстве владеет методикой преподавания. На уроках широко применяет наглядные пособия, которые в большинстве случаев изготавливает сама. Использует технические средства обучения, дидактический и раздаточный материалы. Большое внимание уделяет формированию практических навыков учащихся через самостоятельную работу, индивидуальный и дифференцированный подход. Много работает над развитием речи, логического мышления учащихся. Эти определения вполне могли бы лечь в строки аттестационной характеристики. Но тот, кто работает с детьми, прекрасно понимает, сколько нужно душевных сил, трудолюбия, энергии, чтобы достичь высоких результатов.

На уроке математики, который стал заключительным этапом подготовки к контрольной, дети решали примеры и задачи, включающие в себя единицы длины, времени и массы. На стене плакат, отражающий эти измерения. На уроке присутствовал устный счет, устные задачи, арифметический диктант. Дети дают определение периметра и находят периметр прямоугольника, решают коллективно и индивидуально, пишут на доске, в тетрадях и карточках, задачи усложняются. Кто опередил других, получает дополнительное задание. И при одобрительных словах учительницы стараются все, никто не сидит без дела. Да и некогда, когда каждая минута урока сулит новую неожиданность. Особенно старались Дима Бендженов, Эльза Дертеева, Саглара Джавкаева, Кема Манджиева, Туктар Нахаев, Стасик Нюрюпов, Нигмяра Нимгирова... Я поинтересовалась на следующий день: как дети выполняли контрольную. Результаты, на мой взгляд, неплохие. Из 22 учащихся — 16 выполнили работу на «4» и «5».

На уроке чтения все дети эмоционально и выразительно читали рассказ Мамина-Сибиряка «Вертел», давали смысловое объяснение частям текста, находили в тексте слова, дающие характеристику тому или иному действующему лицу, явлению и т. д.

И так — каждый день, каждый урок. Все время мысль учителя в напряжении, в поиске. Нет ей ни отпусков, ни отдыха. Увидев что-нибудь интересное, обязательно переосмыслит, возьмет на вооружение.

В Валентине Павловне Соловьевой уживаются такие качества, как открытость, иногда резкая реакция на чью-либо несправедливость, отсутствие фальши, основательность, надежность. И дети очень чутко все это понимают. Когда у них спросила: нравится ли им учительница. Они хором ответили: «Очень». А Дима Бендженов однажды сказал: «Она добрая, как моя бабушка».

Т. ИВАНОВА.

Тадниг яһҗ теткнә?

Күсдундур җил хооран Паризат Гасанова Яшкульск РПУ БОН-д ирҗ уйлһна цехд сурһульч болҗ көдлв. Цөөкн цаг давсна хөөн уйлһна көдлмшиг эн сәәнәр дасҗ авв. Түрүләд эн күүкн Б. М. Уланкинован һарджах бригадт экләд көдлв. Эн бригадын уячнр нурһлҗ күүкд күүнә бүшмүд уйна.

Бригадирин келсәр, Паризат йир көдлмшч күүкн болна. Седклән тәвҗ, дуран өгч көдлдг төләднь эңүг күч-көлсч коллективднь эмтн күндлдг болв. Сар болһна зураһан эн күүкн 115—120 процентд давулҗ күцәнә. Уячин олдг җалвин кемҗән сардан 270 —280 арслң күрдг болв.

Мана корр.

ЗУРГТ: баахн наста уяч П. Гасанова.

И. Бурсаковин цоксн зург.

ПОПЫТКИ БЫЛИ БЕЗУСПЕШНЫ

На редкость напряженными выдались для таможенной службы дни, когда в стране отмечалась годовщина Октябрьской революции. С 7 по 10 ноября предотвращен провоз контрабандным путем предметов старины и искусства, валюты и драгоценных изделий, товаров ширпотреба на сумму более чем 3 миллиона рублей.

Так, сотрудники Гродненской и Унгенской таможен выявили и задержали у двух иностранных граждан, пользующихся таможенными льготами, 115 предметов старины и искусства. Среди них — представляющие несомненную культурную и церковную ценность иконы, кресты, складни и их фрагменты. И рядом с духовными раритетами... 55 килограммов паюсной икры.

А в Бресте таможенниками была пресечена попытка вывоза платины в порошке весом около двух килограммов. Не помогли ухищрения и двум польским гражданам в Гродно и Львове, у которых изъято 6500 наручных часов и 21 золотое изделие. В Шереметьево-2 гражданка СРВ, вылетевшая в Ханой, пыталась пронести в самолет в обход таможенного контроля 4 места багажа, в которых среди вещей находилось свыше 70 килограммов различных лекарств. В Наушкинской таможне (на границе с Монголией) предотвращен незаконный ввоз около 47 килограммов культивированного жемчуга.

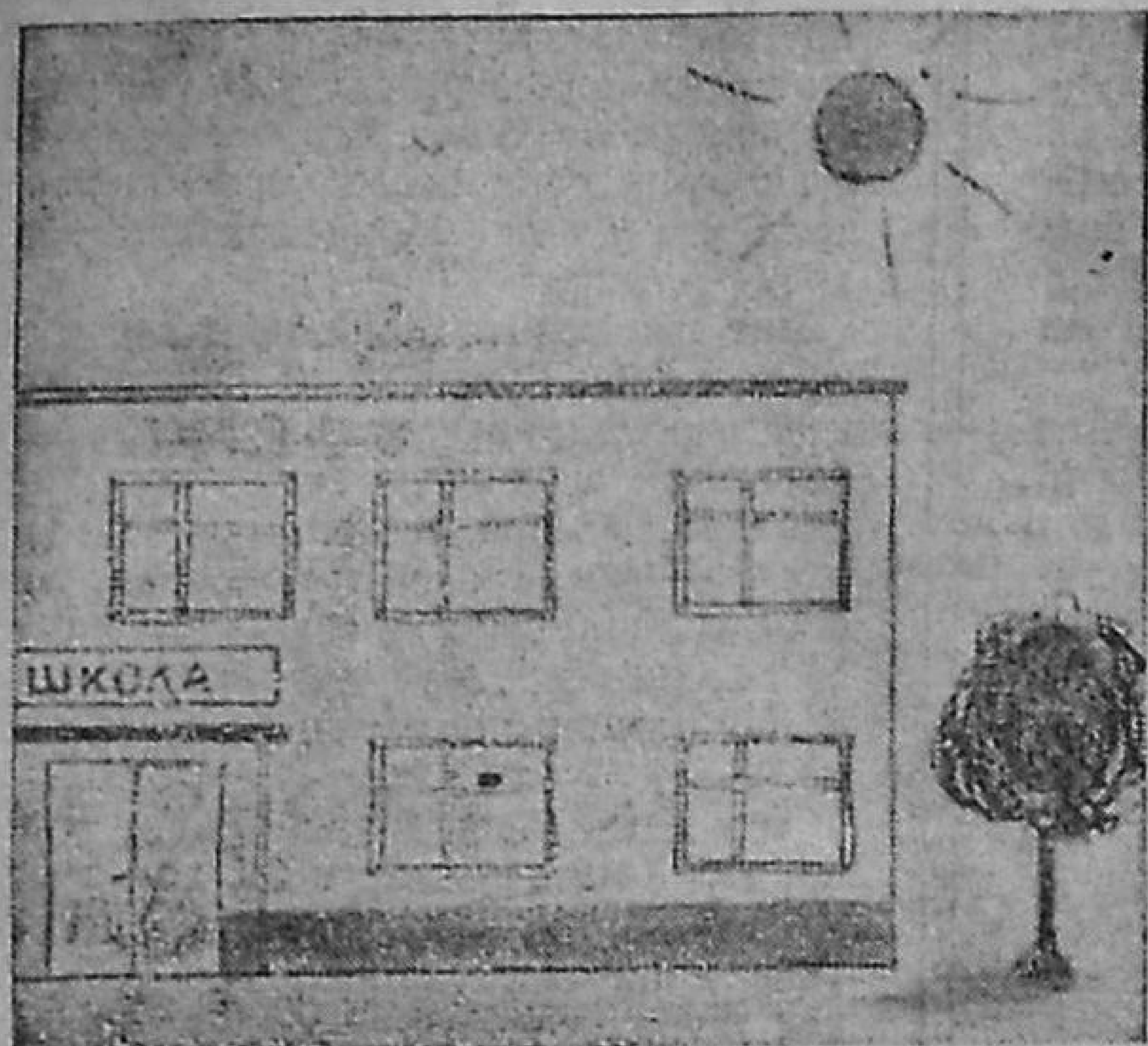
По всем фактам возбуждены дела о контрабанде, а лицам, активно стремившимся сделать свой незаконный бизнес в праздничные дни, придется теперь дать объяснения следствию.

Пресс-служба ГУГТК СССР.

Хальмг кел дастн

Мана кичәл

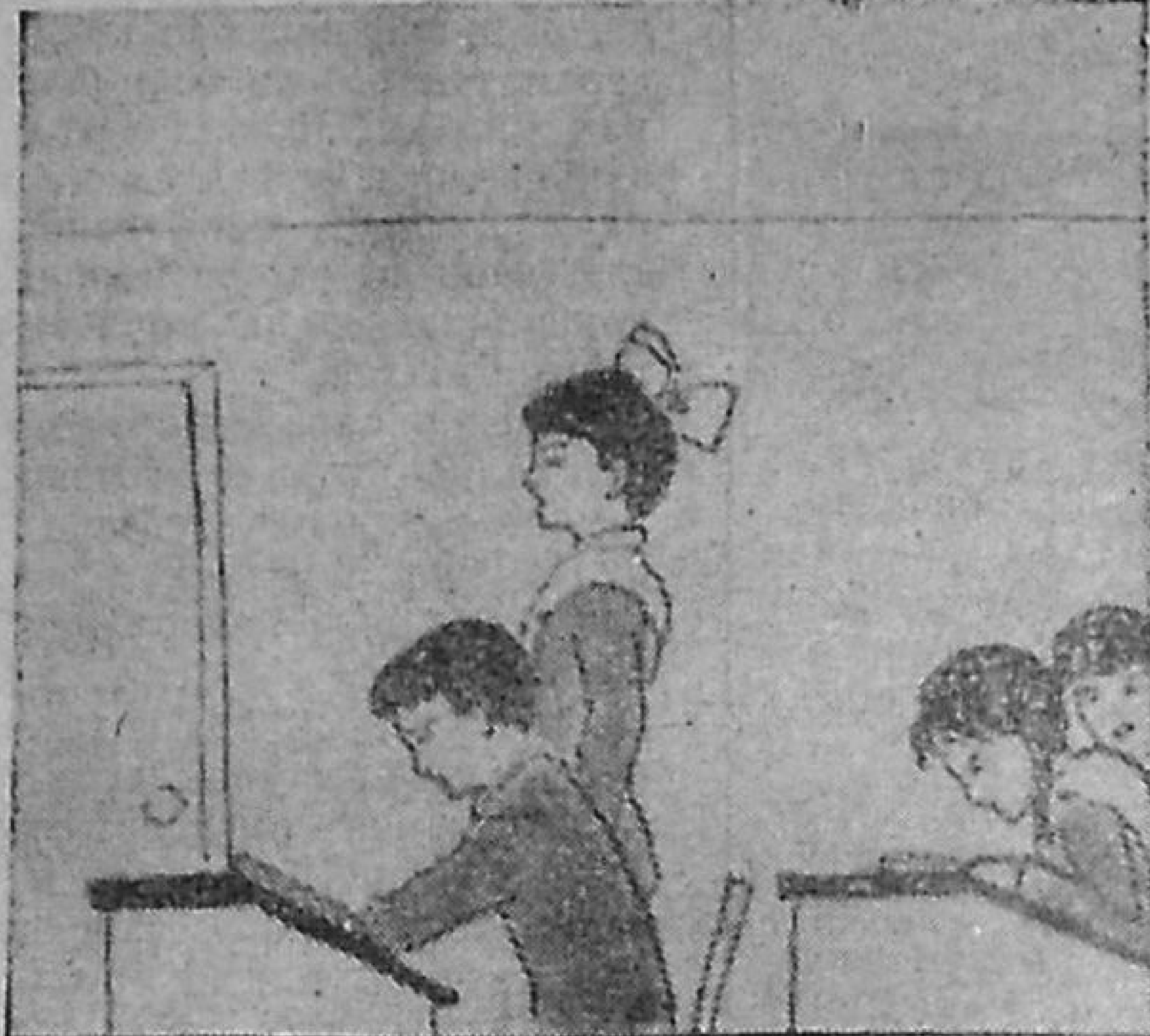
Школ—сурһульчнр—багш— Школа—ученики—учитель

Эн мана школ. — Это наша школа. Мана школ хойр давхр. — Наша школа двухэтажная. Эн дундын школ. — Это средняя школа.

Эн багш. — Это учительница. Багшин нерн Альмн Очировна. — Учительницу зовут Альман Очировна. Багш классин самбрин өөр зогсҗана. — Учительница стоит у классной доски. Багш һартан кимзә бәрҗәнә. — Учительница держит в руке линейку. Сурһульчнрт даалһвр эн өгчәнә. — Она дает задание учащимся.

Эн сурһульчнр. Это ученики. Сурһульч көвүнә нерн Санл. — Ученика зовут Санал. Сурһульч күүкнә нерн Саглр. — Ученицу зовут Саглара. — Санл дегтр умшжана. — Санал читает книгу. Саглр багшд хәрү өгчәнә. — Саглара отвечает учителю. Сагларин һарт үзгин иш бәәнә. — В руке у Саглары ручка.

Умшдг даслһн— упражнение для чтения

Эндр сурһульчнр умшжана, бичжәнә, зуржана — Сегодня ученики читают, пишут, рисуют.

Өцклдүр сурһульчнр умшла, бичлә, зурла — — Вчера ученики читали, писали, рисовали.

Маңһдур сурһульчнр умшх, бичх, зурх — Завтра ученики будут читать, писать, рисовать.

Багшин ширә деер дегтрмүд, девтрмүд, зусн, биллүр, цаасн бәәнә — На учительском столе лежат книги, тетради, клей, резинка, бумага.

Толь—словарь

Школ — школа	девтр — тетрадь
багш — учитель	үзгин иш — ручка
сурһульч — ученик	үзг — перо
дундын — средний	кимзә — линейка
даалһвр — задание	эндр — сегодня
завср — перемена	маңһдур — завтра
дегтр — книга	өцклдүр — вчера

Кичәл белдснь Е. ЧЕЛБАНОВА болн О. АНДЖУКАЕВА. Зургуд зурснь И. Инджиев.

Мана республикнр

Хурл тосхгдх

Каспийск маши тосхлһна заводын инженерн-техническ көдләчнр хальмг хурлын проект ухалж һарһв. Тиигәд Көк теңгсин көвәд бәәх балһснд шин хурл удл уга секгдх. Эңүнә тосхлтынь маши тосхлһна завод эврән эклв.

Хурл Каспийск балһсна Черемушки гидг нертә район босхгдх. Эн ормиг Элстин хурлын һардач Туван Дорж тәкв. Олн әмтн икәр күләжәх тосхлтын сметн үнһь — 70 миңһн арслң. Һоллгчдан хурл олн-әмтнә мөңгәр тосхгдх.

Мөңг цуглулхин төлә Каспийск района банкд 70054 тойгта шишлң счет секгдлә. Нааран онц әмтн, олна организац, предприятьмүд мөңгән илгәҗәнә. Хамгин ик тәвцән хаалһ тосхлһна участок орулв — 2500 арслң, 19-ч ПМК-н коллектив — 1500, «Ракушинский» совхоз — 500 арслң орулв. Тиигәд эдн дөң болтн гисн бурхн-шажна әмтнә дуудврт хәрү өгв. Талдан организацсин баһ биш тәвц оржана.

Ода болхла республикин талдан чигн районас әмтн дөң болад чигн бәәх гиҗ хурлын әмтн нәәлжәнә.

Газ ирв

Хальмгин кезәәк селәдин негнднь — Улан Холд одахн газ ирв. Кесг җилин туршарт бәәрн әмтн газ орхиг теңкән угапар күләҗәлә. Тиигәд аштнь эднә күсл бәәдл-җирһлд тохрагдв. Селән һазрт газ ямаран ик чинр зүүжәхнь келәд керг уга. Хотан чигн түргәр белдж болжана, герән чигн гиазар дулалж болхмн. Бешән түлдгән хаял, цеврцеерәр бәәж болжана.

Чинртә эн керг күцәлһнд райгазин начальник К. Б. Николаев, Чардинск МЖС-ин директор С. С. Шахбанов, 2-ч ДРСУ-н начальник М. М. Убушаев ик нилчән күрглә.

Района Советин күцәгч комитет, Хальмг АССР-ин Деед Советин депутат Б. Г. Санчаджиев газин сурвлж тосхлһнд бас темдгтә тәвцән орулла.

Ода газин сурвлж селәнә Интернациональная, Привокзальная, Орджоникидзен болн нань чигн ульнц күртл күргв. Дәкәд герин эзн әмтнә эрлһәр газ эднә дурар гер болһнд орулгдх. Тиигәд теегин селәдин әмтнә бәәдл-җирһл яржана.

С. МАНДЖИЕВА.
Каспийск район

*

Шаваш

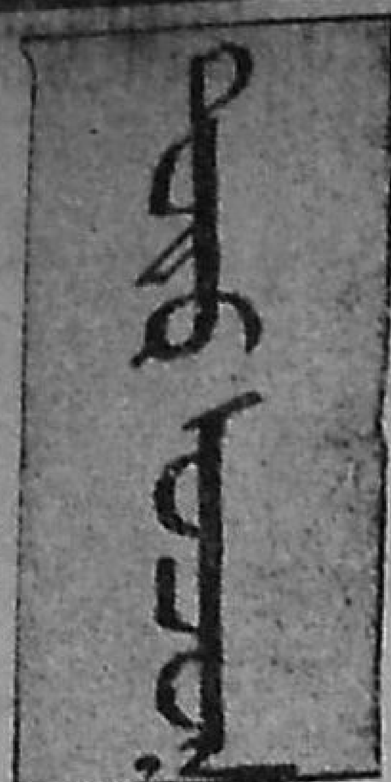
Хормаһарн саглрад од,
Кузүһәрн нәрдәд од,
Көлин үзүрәр тошад од,
Күргнә зүркиг суһлад од!

Домбр цоксн һазртнь
Зогсл уга бииличе.
Өрүн болһн көдлмштән
Одхан бичә мартиче!

Толь мөңгн сиикһән
Торлзулад зүүһита,
Толһа менд бәәхинь
Токугарн керита!

*

Тод үзгән дасый
4-ч кичәл

	эклцд	дунд	эцүст
О о	[illegible]	[illegible]	[illegible]

Тод үзгин О хойр дүрстә: эклцд нег аратаһар, үгин дунд болн эцүст аран угаһар әдләр бичгднә (таблиц хәләтн).

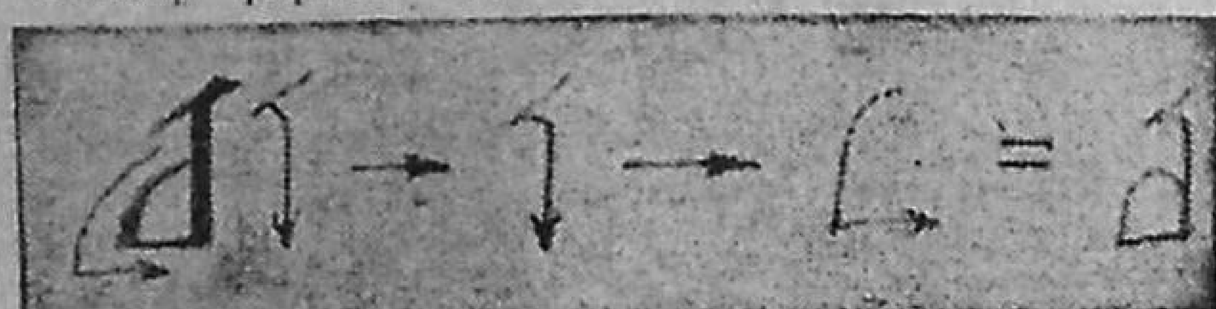
О нег арата, дөрвлҗн гестә гиһәд дасхдг мөн.

Эн үзгиг хойр арһар бичҗ болҗана: негдгчнь— һаран цааснас таслл уга; хойрдгчнь — цаасмас һаран нег таслад бичлһн.

Һаран таслл уга бичлһн: эклцин араһас авн, бичлһнә мөрәр дорагшан үзгин нурһинь татҗ йовад, хәрү тер нурһар невчк өөдлс гичкәд, нурһна зүн тал эргәд, дөрвлҗн геснь һарһад, барун тал эргүләд, үзгин нурһнлань нииллүлхмн. Кемрҗән зәрмдән деерәс татсн үзгин нурһна болн дөрвлҗн гесин дорак татасн хойрин хоорнд нег бичкәхн завср (заг) үлдхлә, тернь һә уга, умшач О үзгиг таньх. Эн келсиг схемәр ниигҗ үзүлҗәнә:

Һаран таслад бичлһн: эклцин аранас эклэд, үзгин нурһинь һарһчкад, һарая таслад, дөрвлҗн гесинь нурһна зүн бийдснь деерәс дорагшан татад, барун тал эргүләд, нурһиднь күргҗ нииллүлхмн. Схемәр үзүлхлә эн:

Даалһвр: үзгин дуудлһ тодлҗ автн; О үзгин бичлһнә хойр арһиг аңхрад, нег тавад мөр күцәһәд эн үзг дегтртән бичтн.

Кичәл белдснь БАДМИН Андрей.

Европин чемпионат

Футболар Европин чемпионатын багмудын шүүврин турнирт 9 наадн болв. СССР-ин хамцул наадҗах 3-ч багд Киприн футболистнр эврәннь һазртан Норвегин командла наадәд, 3:0 тоотаһар шүүглв. Тегәд ода эн багд Венгрь — 4 очкота (3 матчин хөөн), СССР — 3(2), Норвегь — 3(3), Италь — 2(2), Кипр — 0(2). (ТАСС).

Бичкдүдт—тууль

АХ-ДҮ ҺУРВН

Кезәнә нег хаана орн-нутгт Шоңхрин һурвн цецн гидг итклтә ах дү һурвн бәәҗ. Малас нег атн темәтә бәәҗ. Темәһәрн керәч дахад, аца зөөһәд олвр олдг бәәҗ. Намр чиләд, үвл болҗ йовх кемд хар цодла һазр көрәлә тер темәһинь хулха авна. Һазр көрхлә, өвсн-шарлҗн бас көрдмн. Темәнә дөрвн тавгт көрә өвсн-шарлҗн хуһрад жим хаалһ һарх зөвтә, — гиҗ ик ахнь келнә. Тиигәд ах дү һурвн селвлҗ күүндәд, не-негнәннь зөвд багтад, хаврган нар-ус һарһад, хар һазр көкрүлчкәд, дула ирүлчкәд мөрдхмн гиһәд бәәцхәв.

Хавртнь һарад, мөрдәд йова йовтл нег хаана нүүҗ одсн цахрин нутгар темәнә мөр орна. «Мана темәг зүн нүднь сохр темәтә күн авч. Яһад гихлә үмсн деер көлврхләрн зүн талан көлврдг бәәҗ», — гиҗ негнь келнә. Эн күн охтр сүүлтә нохата бәәҗ. Барун үүдидән сууһад хуца бәәҗ сүүлинь үзүрин орм һазрт орҗ гиҗ хойрдгчнь келнә. Темә авсн күүнә гергнь саата бәәҗ. Мөрән уздг һазртнь барун көлинь тавгин орм орад бәәҗ, ода балчр көвүн һарсн бәәдг болх, гиҗ һурвдгчнь келнә.

Тер кевтән нүүһәд йовҗ одсн хаана цахрин мөрд орҗ авад йовна. Йова-йовҗ хаанд ирнә. Мана, ах дү һурвна көл кеҗ бәәсн нег атн темәг намра, книти хар цодла хулха авла. Ода хавр болһад дулархла мөринь мөрдәд, тана нүүҗ одсн цахрин нутгар мөр орснь медүвидн, гиҗәнә. «Мана темәг зүн нүднь сохр темәтә, сүл уга нохата, герин күүкд күнь болхла саата бәәсн, ода балчр көвүтә күн авсмн», — гиҗ ах дү һурвн цәәлһҗәнә: «Нидн намрар геснәд, хаврть һарад мөринь мөрдәд, мини цахрар орулад авсн күн күртлинь ним сәәхн медг соньн акад улс болхв»,— гиҗ хан алң болҗ дотран санад, мана хош герт орад амртн гинә. Бийнь цахртан одад хәләхлә, тер һурвн көвүнә келснь мел цуһар харһад бәәв. Хаанд тернь икәр соньмхта болна. Тегәд тер һурвн ю күүндднә гиһәд, гетүл-чиңнәч кү тәвнә.

Нег дәкҗ чиңнәч хаанур ирәд, көвүд мах идҗәһәд «Эннь хөөнә махн биш, нохан махн», гиҗ келсиг медүлнә. Хан хөөчән дуудулҗ авад, чи нохан мах яһад нилгәвч болна. «Хаана зергәс, гемим тәвтн. Өнчн хурһн билә, нилхдән кичгтә ноха көкдг билә, намаг угад медлго алад илгәҗ», — гиһәд хөөч эрәд-келәд бәәв.

Хан гүүнә чигә уудг бәәҗ. Тер чигәһәсн һурвн көвүнд өгүлдг бәәҗ. Нег дәкҗ чигәһинь уужаһад негнь ниигҗ келнә: «Эн гүүнә чигәнд күүнә цусн орсн бәәнә». Тер үгинь чиңнәч хаанд күргҗ келнә. Хан гү саадг эмтиг толһалдг күүкд күүг дуудулад сурна. «Хаана зергәс, унһ тач уйдг күүкид уньна толһа хамрлань харһад цусн дусҗ одсн бәәҗ, тергүгән наад келл уга илгәҗ. Мана хажһриг тәвтн», — гинә.

Бас нег ирәд хааниг тедн хан күүнә көвүн биш, хар күүнә көвүн бәәҗ гиҗ хоорндан күүндсиг буулһҗ келҗ өгнә. Хан экән дуудулад, «Ээҗ, үнндән кел, эс гиҗ засгин мууһар засглхв», — гив. «Сәәхн иньг мини. Хан церг толһалад цергт мордад уга болсн хаана нер дуудулхар хар күүнәс чамаг олзлсн билә», — гисн хәрү өгнә.

Тер дотр ах, дү һурвна хәрх цагнь өөрдв. Хан күүнд медүллго һурвн мел әдл модн хәәрцг келгәд, негиднь үксн моһа тәвәд, хойрдгчднь өндг тәвәд, һурвдгчднь төгрг шар алт тәвәд, тер һурвн гиичиг өргәдән дуудулҗ тоовр кенә. Тооврин сүүләр һурвнаннь өмн һурвн хәәрцг тәвәд хан ниигҗ келнә: «Эдн дотр юн бәәхинь медәд келҗ өгтн. Хамг наруһитн болн атити зүсәрнь авч өгәд гертти күргүлнәв».

Ик ахин өмн үксн моһата хәәрцг, хойрдгчин өмн өндгтә хәәрцг, һурвдгчин өмн алтта хәәрцг тусв. Ик ахнь эвгәрсн бәәдлтәһәр «ик тетә» гиһәд оркна, хойрдгчнь мууха эрәнь цоохр юмб гинә. Һурвдгч отхн дүнь: «Ик тетә, эрәнь цоохр болдгарн моһа болх», — гив. Хойрдгч хәәрцгт бәәхиг ниигҗ цәәлһнә. Ө уга моһлцг болдмбн, гиҗ дүүдк ахнь келнә. Өврлһәс бүтсн бөөрдлтә болдмбн гиҗ бичкнь келнә. Ө уга моһлцг бол, өврлгәс бүтсн бол, өндгн болхгов тер, гиҗ ик ахнь тәәлвринь олна. Ө уга төгрг юмбн, гиҗ һурвдгч хәәрцгт бәәх юмиг бичкн дү цәәлһнә. Цөсн шар герлтә юмбн, гиҗ ик ах алң болна. Ө уга төгрг, цөсн шар герлтә болдгарн алтн болх тер, гиҗ ик ах келв. Тиигәд ах дү һурвн ата марһаһан, атн темәһән авна. Хаанд ик тааста, иткмҗтә улс болад күргүлҗ гертән ирнә.

Бичҗ илгәснь МАНҖИН Җимб.

Яшкульск район, Утта хотн.

Редакторин дарук А. Б. ЭРДНИЕВ.

Шог зургуд

Шүлсндән цахсн кевтәһәр чи кениг хәләҗәхмчи?

Бн невчк ондр нурһта болхнь яһна!

Партин, дәәнә болн күч-көлснә ветеран АЛКАЕВ Нюдя Мушаевич өңгрсн учрар РСФСР-ин КП-н Элст балһсна комитет, улсин депутатнрин балһсна Совет элгн-саднаннь зовлцгинь хувалцҗана.

Мана хайг

Эн тойгиг умшснь — В. Х. ЭРЕНДЖЕНОВ.

Элст балһсн, Ленинә уульнц, 243, «Хальмг үнн» газетин редакц

Телефод: 5-54-09, 5-64-41

Республиканская типография Государственного комитета Калмыцкой АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли, гор. Элиста, ул. Ленина 245. Заказ 1905.